

40 փ3.

ՄԱՐԺԱԹԵՐԹ

40 փ3.

ԱԶԳԱՅԻՆ . ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ , ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԿԻԾԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՏԵՕՓՄԷԷԱՆ

Հասցե , Ղալաթիա Նորատունկեան փան

ԺԳ. Տարի Թի 5

ՇԱԲԱԹ

7 Օգոստոս, 1899

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴՈՒՎԱՐ.—Թափափուք նօթեր :
 ԴԻՆՈՂ.—Շաբաթական քրոնիկ :
 ՏԻՇԱԿԵԱՆ.—Ազման բանաստեղծութիւն մը :
 ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ.—Լապտերներու շուրջը :
 ՄԿՕ.—Անկեղծ խոստովանութիւններ :
 ԶԳԱՅԻԿ.—Անպաշտօնը :
 ԲԻԿՄԱԼԻՈՆ.—Ապուշ եւ աշխոյժ :
 ԴՐԱՄ-ՆԻՆ.—Այաֆրանկա է :
 ԲԻԿՄԱԼԻՈՆ.—Նկարներ :
 Պ. Ս. Ո.—Պատահիկներ.—Հարց-պատասխանի :
 Ծաղիկի հեռագիրները :
 Ազգային լուերը :

ԹԱՓԹՈՒՔ ՆՕԹԵՐ

Դրուխտն Պարկեցտուծ իմ.—Ասանկ ապրանք մնացած չէ հրապարակին վրայ : Անձնագրութիւն, իրերագրութիւն, եսասիրութիւն և ասոնց նման դարավերջիկ առաքինութիւններ կը վխտան մեր գրական հրապարակին վրայ : Անկեղծութիւն, պարկեշտութիւն, չափաւորութիւն երկինքն ելած են Աստուծոյի նման, թերեւս իրենց վերջին հետքը թողլով դեռ աննշան վայրերու մէջ միայն : Հրապարակագրութիւնը հիմա տեսակ մը բանասէ դարձած է . բոլոր յոգնողները, բոլոր յուսահատները կը դիմեն անոր, իրենց բըթացած զգացումները միայն ունենալով իրենց հետ : Ծակաչք մարդիկ սրունք ուրիշ կերպով չեն կրնար կշտանար, կը դիմեն գրական հրապարակը, ու հոն կը ցանեն . . . սրտ միայն ժողովուրդը կը խաբուի, կը շլանայ, և հետզհետեւ կը կորսնցնէ իր բնիկ աղնուութիւնը, քաղցրութիւնը : Հրապարակին վրայ տեսնելով միայն անձնական յարձա-

կուններ, կիրք, կուտակցական խեղաթիւրումներ, այլանք, ձաղանք, ինքն ալ վերջ ի վերջոյ կը վարժուի անարգ դադափարներու, անգուռն բերաններու ժայթքած նախատինքներուն : Մէկը իրեն համար քրոնիկագիր կ'ըսէ, ուրիշ մը իրեն համար գրական աշխատակից կ'ըսէ, երրորդ մը ինքզինքը կը կոչէ գիտական, դեղարուեստական հրապարակագիր, բայց ո՛ւր է բարոյական հրապարակագիրը, որ հրահանգէ, ուղղութեան և չափաւորութեան շաղկին մէջ պահէ ընթերցողները : Ամէն թերթի մէջ կիրք կայ, հոն անգամ ուր յօդուածները ամբողջ իբր թէ գրական հիմանց միայն հաստատուած են : Բայց ինչ որ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ, սա՛ պարագան է թէ համեստութիւն ըսուած բանը չէ մնացած մեր գրական հրապարակին վրայ :

Եստութիւն մը, վիստութիւն մը կը տեսնուին ամէն տողի մէջ : Անողոք ԵՍը իր բոլոր արտաքին յատկութիւններով կ'երեւի, կը ցոլայ : ԻՄ. ԿԱՐԻՔՈՎ, ԻՄ. ԿԱՐԾՆԻՔՍ Է, ԵՍ ԱՅՆՊԷՍ ԿԸ ԽՈՐՀԻՄ ԼՆ. ԼՆ. ԿՈՂՈ, ագեղ բացատրութիւնները ինքնին կը մատնեն գրողի մը բարոյական նկարագիրը : Փոխանակ լոկ վաւաք յայտնելու, ազնուօրէն բան մը հասկցնելու, իւրաքանչիւր գրող նախ միտքը կը դնէ հասկցնել ընթերցողներուն թէ

«Դուք ամէնքդ տգէտ էք, հիմա պիտի լուսաւորեմ զձեզ . ապասեցէք, մէկ կողմ քաշուեցէք, ահա կ'սկսիմ խօսիլ» և մնացեալը դուշակեցէք : Կուտակ առ կուտակ ուռուցիկ նախադասութիւններ, սնամէջ բացատրութիւններ, երկու բառով բացատրելի դադափարի մը համար բազմաթիւ տողերու սպառում, այլովքն հանգերձ

Հաւատացէք որ հին հրապարակագրութիւնը մեր մէջ ներկայէն շատ աւելի բարձր էր և բարոյացողիչ, ինչպէս մեր հին մատենագրութիւնը ներկայէն շատ աւելի բարձր է և բարոյացողիչ: Նախանձը կարծես դեռ ստեղծուած չէր հին բարի ժամանակներուն մէջ, և եթէ փոխադարձ յարձակումներ ալ ըլլային, չարիք չէր ծներ անոնցմէ, վաղանցիկ բաներ էին, թաղուն մտածումներ, կեղծ ու պատիր ձեւեր երկար ատեն բոյն չէին դնել մտքերու մէջ, և անարգ զգացումներ չէին ցնցել շարունակ սիրտերը: Կը դադրէին ճիշտ ժամանակին, հաւատարակչութիւն կար վերջապէս հին օրերուն ինչպէս քաղաքական կայութեան, այնպէս ալ գրական հրապարակին մէջ: Հիմա այնպէս չէ դժբաղդաբար, այնպէս չէ՝ Կ'ըսուի թէ հրապարակը մաքրելու միակ միջոց մը կայ:—Ընթերցող հասարակութեան անտարբերութիւնը, որ լուրջայն հետեւեալը պիտի հասկցնէ զրոյններուն:— «Կամ կանոնաւոր, պարկեշտ, անխարդախ բաներ գրեցէք որ գնենք ձեր թերթերը ու կարգանք, կամ վերջնականապէս կը կը դադրինք գնորդ կամ ընթերցող ըլլալէ»: Կեղեցիկ դաս, գերազանց մէթոտ ուղղութեան բերելու համար դանոնք որ կը թերանան իրենց պաշտօնին մէջ, և ընթերցողները ոչխարի տեղ գնելով, կը շահագործեն անոնց համբերութիւնը, կ'առնեն անոնց դրամը երեւելի և աներեւոյթ միջոցներով, և կը խայթեն կամ կը խաթարեն անոնց բարոյականը: «Բեւեռ զբեւեռ թափէ», իրաւոյնէ պարզ և գիւրին միջոց, լաւագոյն դասը սթափեցնելու համար արածնատէրները, հրապարակագիրները, քրոնիկագիրները: Եւ ի՞նչ կայ միթէ, ի՞նչ կ'ենէ տգեղ ձեւով խմբագրուած թերթերու ընթերցանութենէն: ոչինչ օգուտ, ժողովրդեան մը բարոյականն աւրուելէ ետք, ա'լ ա՛մէն բան ջուրին տուր:

Ամբարտաւանութիւնը անգամ մը որ արմատ կապէ ժողովրդեան մը մէջ, ա'լ կ'սկսի ստորնանալ այս վերջինը, կ'իյնայ, կը միտի միշտ դէպ ի վար: Եւ ներկայ հրապարակագրութիւնը այս մտածումներէն տարբեր բաներ չի կրնար ներշնչել մեզ: Գրուածքներուն մէջ ո'չ միայն կը պակսի տոհմային բնիկ կեանքը իր բոլոր հանգամանքներով, այլ և բարոյականի ամենապարզ սկզբունքները առ օտն կը կոխուին հոն, հրապարակագրութիւն կոչուած նոր շուկային մէջ: «Ծանի՛ր զքեզ», Ուղղամիտ եղիբ, Մի՛ չափազանցեր, Լեն՝ Լեն, պարզ սկզբունքները չունին հիմա իրենց պաշտօնները, և մարդիկ ինչո՞ւ պաշտեն դանոնք, քանի որ կայ Մամոնան, քանի որ կայ Ոսկի Հորթը:

Եւ մենք այսպէս գրական անապատին մէջ կ'ապրինք, անջրգի և թերահաւատներով միայն լեցուած, ուր կը կարծեն Մովսէսի դեր կատարել անձնդով ճամարտակներ:

ԱՆԴՐՈՒՊԱՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

Նպաստից Յանձնաժողովը կ'այցելէ Հիւանդանոց.— Կ'ըսէ կ'ըլլան այցելութիւնները — Կրթական տեսուչները.— Բանիի նստաւ մէկ եղունգը — Լին կինը Թէնոր կինը — Յոյն բարերարներու հազուագիւտ թիւը (•) մեզի հետ բաղդատենք.— Ֆրայզըրի յիշատակին.— Սեդրակ Սուրեան.— Մայր եկեղեցիի դպրաց դասը:

Նպաստից յանձնաժողովը անցեալ ուրբաթ օր այցելեց Հիւանդանոցը եւ որբանոցը, որուն համար, անշուշտ, սովորական յանկերգը պիտի լսենք քիչ օրէն, թէ ամէն բան կանոնաւոր է եւ թէ բնաւ պահասութիւն չի կայ: Ի՞նչ եւ կ'ըսեմ. որբերուն իրիկուան նախաճաշը վերցուած է եւ թէ շատ պակասութիւններ ալ կան. այդ տեսակ այցելութիւն չըլլար, քննիչ մը իր պատշաճ յանկարծական ընելու է, ոչ թէ առաջուրէն իմաց տալով իր թէ ըսուէր.— Ես պիտի գամ, կ'իմացնեմ ձեզի որ մաքուր ըլլայ եկած օրս, պակասութիւն չըլլայ, որպէս զի տեղեկագրիս մէջը ըսեմ:

— Ամէն ինչ կանոնաւոր է եւ շնորհաւորութեանց արժանի: Մեր կրթական տեսուչներն ալ այսպէս չեն ընենք: Դպրոցները դիտեն թէ ո՛ր օր կուգայ տեսուչը, ու այն օրը կազմ ու պատրաստ են, բայց երբ տեսնուի տեսուչը չգլխանիր սեղանատունը եւ ճեմիչները այցելել, ուրանդ ազտոտութիւնը եւ լրջութիւնը կը վազէ: Ժամանակին ամիրաները կամ օրուան պատրիարքը կ'այցելին վարժարանները, մէկ մ'ալ կը նային հայտէ՛ մաքրութիւն, պատերը կը մաքրուէին գետնները կը սրբուէին եւ տղաքներուն ալ կը հրամայուէր որ սանտրուին, մաքրուին եւ եղունգնին կտրուէն ու գան:

Չար ստտանան դորձ չունէր ա', տղուն մէկը իր ինը եղունգները կը կտրէ եւ մէկ հատը կը մոռնայ կտրելու:

Եւ ահա մեծ կարուստը կուգայ, պատրիարքը ամիրաները, ամէնն ալ խոփու դէմքով կը հասնին, վարժապետները գողգողալով կը կենան, իսկ աշակերտները փայտէ մարդերու պէտ:

Ամիրան տղաքներուն մազերուն կը նայի, եղունգները կը դիտէ. մէկ մ'ալ, ո՛վ սոսկում, այդ հէգ տղուն կը հանդսի, որուն մէկ եղունգը կտրուած չէր:

— Վարժապետ տառնի կը նայիք, աս տղուն զըռնախը չէ կտրուած նէ՞:

Սոսկում ամէն կազմէն, ու վարժապետը նոյն հետոյն պաշտօնագուրի կ'ըլլայ:

Երանի՛ թէ մեր վարժարաններուն կամ որբանոցներուն պակասութիւնն ալ . . . չկտրուած եղունգ ըլլար:

Հին կինը թէ նոր կինը, խնդիր մը, որ կը յուշուի Աբե-է-Էլի էջերուն մէջ: Դէկը հինի միւրը նոր ըսաւ, ուրիշ մ'ալ միջին ըսաւ. ա'լ ուրիշ բան չմտայ որ ըսէին

ես ալ կ'ըսեմ թէ մեզի հին կինը պէտք է, նոր թեթեւ սերունդը մեր բնատուգնականներն չի յարմարիր. մեր կինը հին կիներու շուքը եւ ծանրութիւնը ունենալու է, մեզի այն կիները պէտք են, որոնք 40—50 տարի առաջ կ'ապրէին եւ որոնցմէ տակաւին մնացածներ կը տեսնենք. այդ կիները քեփեփ կը կապէին գլուխնին, ու ճակատնին կը գոցէին էպօպօ, ծանր գլուխ էին եւ կ'օգնէին ու կը հասնէին լոյսը թշուառներուն, անոնց տունը բաց էր անօթիին համար եւ իրենց հագուստները մերկին կը տրուէին. անոնք աղջիկներ կ'ամուսնացնէին, ճէճէճ կը շինէին որբուհիներու եւ իրենց ամբողջ մեծութիւնը կը կայանար բարիք գործելուն մէջ:

Ի մի բան մեզի ձէգայիրի Սրբուհիցա հանրմներ, Նազը հանրմներ, Աղաթօն Սրբուհիներ պէտք են. մեր կիները նմանելու են Նուրեան Էֆէնտի մօր, Գալֆայեան Սրբուհի մայրապետին, Տ. Գէորգ քհն. Արծրունիի աղջիկներուն ու երէցիկներն եւ անոնց պէս անձնուէր ու մարդասէր ըլլալու են եւ ո՛չ թէ մեր կարգ մը ներկայ թեթեւութիւններուն, որոնք ոչ իրենցներուն եւ ոչ ալ թշուառներուն օգտակար կ'ըլլան:

Ի մի բան հին կինը պէտք է մեզի, հինը:

* * *

Յոյները անցեալ շարժու կորուստի Ավէրօֆը՝ որ իր ազգին կտակեց միլիոններ, ճիշտ մեր ազնուաստական բարերարներուն պէս. ամէն ատեն երբ յոյն բարերար մը մեռնի, մեր բարերարները միտքերնիս կ'ընայ, որոնք կը հանգչին Շիշիի գերեզմանատան մէջ, անտարբերութեան անյատակ անգունդին մէջ: Ազուոր բան չէ՞ արդեօք, հարաւորութիւնը ազգին տալ ու ինք սրտի խորունկ հանգստութիւն մը ունենալ թէ արցունքներ կը սրբուին ու ցաւած սրտեր մխիթար կը գտնան:

Միայն կաս երուսաղէմ, ես ալ ի՞նչ բաներ կը գործեմ, «տէվէ նէ հալաէ տէվէնի նէ հալաէ» ես ինչ կը խորհիմ անոնք մինչդեռ կը խորհին թէ սա ոսկիները միլիոններու կրնա՞նք հասցնել... որպէս զի թողունք այս աշխարհին մէջ եւ երթանք:

* * *

Մեծ բարերարութիւն մը եղաւ Օր. Ֆրայզըրը որ պահպան հրեշտակի դերը ունեցաւ Վառնայի հայ դաղթականութեան մէջ, թէեւ այն ատենները կարգ մը շարամիսներ իրեն ամէն տեսակ անարգանքներ տեղացուցին, սակայն ինք ամէնուն ալ ներեց, վերջերս մեռեր է Վանայ մէջ: Ահա տիպար աղջիկ մը, անի այնաստիճան գթասիրտ է եղեր որ, հիւանդներուն քով կ'երթայ, կը մխիթարէ, եւ արցունքով կը բաժնէ եղեր անունը եւ դրամը:

Հանգչէ աղնիւ աղջիկ, քու երջանկութիւնդ դուն քու բարիքներդ մէջ գտած ես արդէն:

* * *

Ինքնօգնութեան տիպար մ'էր խեղճ Սեդրակ Սուրեանը, որ երեքշաբթի օրը թաղեցինք, Արարիկիդէն դաղթած հոս եւ առանց դրամագլխի կրցաւ 10 տար-

ուան մէջ գրատուն մը հաստատել եւ զարգացնել եւ այսօր կը թողու «Թէրազգը» գրատունը. թէեւ հայ գրականութեան հետ չէր իր դրաղումը, բայց թուրքերէն երկերու հրատարակիչը եղած է. յաջողութիւնը հետզհետէ հասաւ որովհետեւ ինք աշխատող էր, ու չարաչար ալ յոգնող մը, իր կեանքը մեր երիտասարդներուն օրինակ կրնայ ըլլալ, Սեդրակ էֆ. ունի եղբայրներ որոնց մին է ուսուցիչ Միսակ Սուրեան, որոնց ամէնուն ալ մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք:

* * *

Օ՜ֆ, սա Մայրեկեղեցիին դպրաց դասը, կուլայ, կ'ողբայ, որ սարսք ունի չապիկ չունի եւ ժապաւինեալ տումար կը մուրայ:

Այդչափ չապիկները չեն բաւեր կոր, չէ՞ք կշտանար կոր չապիկներէն, յետոյ ի՞նչու պարտք կ'ունենաք կոր, պարտք ունիք նէ խաչվէն վերցուցէք ուսումնարանէն. սա դպրաց դասուն խելքերնիս չի հասնիր, կը թախանձենք որ Տնտեսական Խորհուրդը ազուոր ապտալ մը զարնէ սրտնց երեսին:

Ինծի նայեցէք, հիմայ անցաւ այն ժամանակները որ չապիկները արծաթեայ պիտի ըլլային, թաւչեայ պիտի ըլլային եւն. հիմայ պարզ պատմայէ չապիկները կը բաւեն, նայեցէք որ սրարողութիւնները Խերդաշնակ ըլլան, ստոր աշխատեցէք, հասկցա՛ք:

ԴԻՏՈՂ.

Ա.Զ.ՄԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շիտակը, փիւսիկը պէտքի հանդպեցանք, սա ՀԱՅԱՐ ըստած արարածին հետ: Մէկը ինծի երէտ ըսէ որ «պէ մարդ Աստուծոյ, ինչ" ուղէ պէտք, ... դո՛ւն մի եղար թախմ մը աֆիօն սէրսէմի, պուլու խիւլաստար, ուրեա մաճունը, հալա աշխատար, Ա՛խ, օ՛ֆ, բի՛ֆ ֆապրիքասը, Փրկիչ թէլլալը՝ օրու չօճուխին խթիֆրա-յաբանութիւնները քննադատող: Կը խոտտովանիմ, Տիկնայք իմ եւ Տեարք, եւ խոնարհաբար կը յայտարարեմ որ՝ մինչեւ անգամ Եգիպտոսի բուրգերէն ու Էյֆէլի աշտարակէն շատ ուելի բարձր իրաւունք ունիք, սակայն... խալթ մըն էր բրած գանուեցայ:

Զարմանալին այն է որ, այս մարդը կամ իմ ըսածս չհասկնար կոր եւ կամ դիտմամբ չհասկնալ կը կեղծէ: «Ես տանձ կ'ըսեմ, ան՝ գանձ կ'ըսէ» ըսածն է: Եւ ալ, ենի ելթմէ աս քեփեփ անունը կրող մաթահները՝ մէյէր միւղվիր ալ կ'ըլլան եղեր: Իբրեւ թէ՛ ես, մոպոցային լեղուաւ եւ խովուշային սճով պատառխաներ եմ եղեր իր վերջին յօդուածին: Աստուած չընէ. հեռու վրայէս, թո՛ղ կարգացողները դատեն:

Մնաց որ, հայհոյանք ըստած բանէն ո՛չ կ'ախորժիմ եւ ոչ ալ ձեռքէս կուգայ. Իրեւ մարդ, բարկանալու շատ առիթներ ունեցած եմ եւ կ'ունենամ Բացք թո՛ղ մէկը ելլայ ըսէ որ, Տիւղէկեանին բերնէն օր մը օրանց՝ քիւֆիւր ըստած բանին ամէնէն անմեղը, ամէ-

նէն թեթեւն ու ամէնէն արդարացին կամ անմեղադրելին լսած ըլլայ: Այն ո՞ր կը մնայ որ հրապարակաւ, եւ այն ալ, գրականութեան ու բանաստեղծութեան մէջ հայհոյեմ:

Իբաւ, կը խոստովանիմ որ կա՞նք ինչ-որ բաներ ալ ինքնին մեծ կարողութիւն մ'է՛ս սակայն . . . որոց արուեստ է:

Եւ ի՞նչ պէտք ունիմ խոլուշային ոճի ու փողոցային լիզուրի, քանի որ զՀԱԶԱՐ՝ իբրեւ Բարեկէդանի Խալէթի բանաստեղծ խաղք ու խայտառակ ընելու համար՝ փաստերուն ամէնէն զօրաւորը, ամէնէն անառիկը, ամէնէն անբռնաբարելին, ամէնէն ջախջախիչը, ամէնէն անխոցելին, ամէնէն անժխտելին, ամէնէն աւերիչը, ամէնէն անփշրելին եւ ամէնէն մահացուցիչներն ունիմ ձեռացս եւ գլխուս մէջ:

Եւ արդէն, ինչպէս գիտէք, Տիկնայք իմ եւ Տեարք, այն մարդը որ, վիճաբանութեան մը մէջ, ըլլայ գրաւոր կամ բերանացի, երբ, փոխանակ օրինաւոր փաստերու եւ համոզիչ լուսաբանութեանց, կը գլխի հայհոյանքի կամ նախատական գէնքերու, ինքնին սպառնաց մը չէ՞ որ, իւր սկսած պայքարին մէջ՝ պաշտպանութեան վերջին քաջութիւնն ալ սպառած, կը գլխի այս ողորմելի եւ յուսահատական միջոցին եւ կը պատրաստուի ճարահատ ետլ անձնատուր ըլլալ:

Ես, ինչպէս կը յիշեք, նախորդ յօդուածիս մէջ, ՀԱԶԱՐին կոչեցի բանաստեղծութիւնը հատուած առ հատուած մէջտեղ դնելով՝ անոնց այլանդակութիւնները, անբռնականութիւնը եւ զոքնչականութիւնը ի վեր հանած էի: Սակայն, մեր շա՛ր տխարոր, փոխանակ ատոնց գոհնէ մէկ հատը ջրել կամ ինքնապաշտպանութեան թեթեւ փորձ մը ընելու, կ'ենէ ինծի թախմ մը հառաքնապաշտպանութիւն կ'ընէ ըստ աւանդին թէ՛ Առաքել Նէտէ՛ն առաւելը, չուրազ կիցէր սալլանը: Անշուշտ դիտեցիք որ, կէօյամ բանաստեղծական ձեւերու եւ սրբաւանական դարձուածքներու տակ՝ անանկ զարհուրելի, անա՛նկ քստմնելի, անա՛նկ դժոխային, անա՛նկ դիւային եւ անա՛նկ սանդաքամատանի պզգալի հայհոյանքներ կը տեղացնէ գլխի վար՝ որոնց ի լուր, հաւատացէք, Սողոմի եւ Գոմորի իբրեւ անբարիշտ ամբաստանեալ բնակիչներն անգամ սարսուռով ու գայթակղելով ՀԱԶԱՐին՝ ֆէսին պէս կաս կարմիր պիտի կտրէին եւ իրենց վրայ՝ երկինքէն փոխանակ հուր եւ ծծումբ տեղալու՝ վարդ եւ շուշան պիտի թափթըփէր (կէօրտի՛ն մի բանաստեղծութիւնը.— մառախուղէ տապաստը սանկ է եղեր, էօքլուզին տապան ֆիլան է եղեր, ամառուան տաքը իժը խածեր է եղեր. փրկի՛չը խուշի խաֆէսի կ'ըլմանի եղեր. . . եւ այս տեսակ փրփրեղաբանութեանց անունն ալ, մեզայ՝ Աստուծոյ, մեզայ՝ Աստուծոյ . . . կէօյամ բանաստեղծութիւն է եղեր՝:

Սակայն իրաւամբ պիտի աւարիէք, Տիկնայք իմ եւ Տեարք, թէ՛ ամէն բերք իրեն յատուկ որոշեալ եղանակ մը ունի, եւ դարձեալ, ո՛չ նուազ իրաւամբ եւ արդարութեամբ պիտի պատճառաբանէք թէ՛ չուքին մէջ ան-Երեմի Զերմաշտի 35 աստիճանէն աւերի եղած միջոցի

մը մէջ գրուած բանաստեղծութիւնն ալ՝ ասիկց աւերի խրջախ չէր կրնար ըլլալ եւ արդէն, շիտակը ըսելով, այսչափն ալ նորէն բան մըն է . . . ի բնէ տխուր եւ մեղա՝ մաղձոտ արարածներու իբրեւ բիւռկաթիֆ ծառայելու համար:

Բայց ի՞նչ պիտի ըսէք իրեն որ հետեւեալ թախմ մը ուսուցիկ ինքնագովութիւններուն՝ որոնց մէջ իրաւեցնէ Արաբի՛ն Կոչեալն չըթախաբանութիւնը՝ անօք եւ փառօք բազմեալ կը նախագահէ:— Ուշադրութիւն ըրէ՛ք խնդրեմ:

«Բանաստեղծութիւնը իր վաւերութեան մէջ այնքան բարձր եւ փայլուն է որ (ի՛ր գրածին համար է՝ չէնէ ուրիշներուն), որ, մատուորապէս սողուններ (ինժի համար ըսել կ'ուզէ) երբեք այդ փայլունութեան հետ չպիտի կրնան հաշտուիլ (խաչապէթ) եւ պիտի փորձեն միշտ լուսնոտի ստուամներ ընել՝ թքատելու համար անոր սրբամաքուր պայծառութիւնը (Պէզէթէ՛նը կը ծախեն թէ ոչ՝ Սըսըր Չարիֆին):

— «Եւ արդէն կարելի՞ է որ Տիլէկեան հասկնար այն բանաստեղծութիւնն (Հայտէ ըսենք որ Տիլէկեանը չհասկցաւ, բայց Աստուծոյ սիրուն, ինձնէ ի վատ եւ քու հիլլէթէ՛ք չբռնուած կէս մարդ ցոյց տուր որ սա նանդէթ բանաստեղծութեանդ գոնէ՛ մէկ հաղարերրորդէն թահմինով օլսուն խմատի պէս բան մը հանէր), «բանաստեղծութիւնն որ համակ ջիլդ էր եւ զգացում (քիչ մը սլոմիւրա տը փոթաս ա՛ռ) եւ ուր հոգեկան ամենանուրբ երազներ ցոլացուցած էի (չէմէն Աստուած վար նայի տէ վեր ողորմի)» — «բայց աւա՛ղ, փորձով տեսայ թէ՛ մարդարիտը արհամարհող արարածներ կրնան եղեր գտնուիլ (Չախալի քար անգամ ըլլաւ նէ՛ նորէն բան մըն էր), որոնցմէ մին է անա՛ Սեմարոյ Տիլէկեան»:

«Որի՞թ սոխակը խօշաֆէ կը հասկնայ (Արծաթի պէս անմահական ջուրը կայ իժէն, ինչո՞ւս պէտք քուկին պոյալը քէփաղէ խօշաֆէ) — «կամ չկա՞յ արարած որ խահուէ խմել չգիտնայ կամ խաղաղութիւն չկարենայ ընել (վախ դաժմալը բանաստեղծութիւն, վախ. հազա՛ր վախ, մէկեր քուկին մօռթութեմիդ ալ ՀԱԶԱՐը պիտի ըլլայ եղեր):

— «Այս ամէն ապիկարութեանը հետ մէկտեղ (ալտըրմիլ մի՛ ընէք. կէնէ ինծի հոգմար է), յանգ դնիլ ալ ճան անուանել դերընալի բանաստեղծութիւնն՝ զոր դարեր հազիւ կը ծնին (Օխտը Այազմայի ջուրով չաբաթ աւտու մը գլուխդ լուա՛) — սա կ'ենթադրէ թէ՛ իր քրննադատութիւնն է ողման (խրաւէն է ձայն մի՛ հանէք) եւ ինք փոխանակ եաղման կապելով մաղմանի մուհապէթով գոհանալու, խաղման տաած, թախման քակած (քու ճիտդ անցնելու համար է, չի՛նքի ալ իրաւցունէ սալըթմիլ կ'ընես կոր), կ'իյնայ գրականութեան մէջ եւ իբր շաղաիրատ լալ՝ մանկուգայ»:

Հիմայ կրցա՞ք հասկնալ թէ ի՞նչ է աս մարդուն մարմը: Իր համոզումը, իր հաւատքը այն է որ, անպատճառ ինք բանաստեղծ է եւ բանաստեղծներուն ալ է՛ն խրջախ տեսալը:

Դուն բան դործ չունիս նէ՛ քննադատէ, արդարացի

դիտողութիւններ ըրէ, բարեկամական խորհուրդներ տուր, ուղղութեան եւ համեստութեան հրաւիրէ՝ որպէս զի այս սէփտայէն վաղ անցնի: Զո՛ւր ջանք, անօգուտ վատտակ: Դուրսը չմտնելէն ի դատ՝ աստեղ ամէնուն իբր պատասխան, պիտի ընդունիս թունալից սլաքներ, վիրաւորիչ ակնարկութիւններ, չթախային հառփէնտազութիւններ, եւ իբր առաջին ու վերջին եւ յաւիտեանական պատասխան թէ՛ «ԵՍ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵՄ» վէստէլամ: Իմ գերընտիր գրուածքներս 20րդ դարը միայն պիտի կարողանայ հասկնալ, գնահատել ու վարձատրել: Թէ՛ գրական փառաց եւ անմահութեան մէջ եւս պիտի գամ: Թէ՛ իմ գլուխս—թրածուկի եղանակին մէջ—գափնիէ պսակներով պիտի զարդարուի . . . ինչպէս Գուգլիոսն—ճուքի բանայիրին զարդարուեցան՝ Բագոսի տաճարներուն դռները: Թէ՛ արտաքոյ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ՝ որ կայ բանաստեղծ եւ բանաստեղծութիւն անունով՝ վիժածներ, ցնդածաբանութիւններ, զառանցանքներ են անունք (հեռու վրայէք) եւ արբամաքուր բանաստեղծութեան, երկնային այդ հեշտանուագ օրհներգութեան դէմ՝ հայհոյա՛նք ու նախատինք: զ . . . զ . . . զ . . . զ . . . յ/:

Եյ հիմայ կարելի՞ բան է՝ ա՛յս աստիճան յամառ, այս աստիճան օրհանում ըսող ու պնդող մաթանին խօսք հասկցնել կամ համոզել:

Սակայն չհասկնաք որ, ես, Տիշէկեանս, յուսահատող կամ կիրք ելնող մարդ եմ. ամենեւին ոչ: Միայն կը վախնամ որ ներողամիտ ընթերցողաց անտանելի կը դառնամ մեր Հազարին պէս ու գլխու պտոյտ կը պատճառեմ:

Ուստի, իրեն հասկցնելու համար որ «տէվէտէն պէտլւք ֆիլ վար» եւ թէ՛ բանաստեղծութիւնը իրեն մենավաճառը չէ, եւ թէ՛ իրմէ չա՛տ աւելի՝ բնականէն օժտուած բանաստեղծներ կրնան եղբր գտնուիլ, ահաւասիկ, ես, Տիշէկեանս, պատիւ ունիմ Մեծարոյ ընթերցողացդ ներկայացնել անա՛նկ վսեմ, ա՛նա՛նկ հիաքանչային: անա՛նկ գերազմայլաւոր, անա՛նկ զգլխիչական բանաստեղծութիւն մը, որմէ ո՛վ որ յաջողի, Ալլահ իշին, քաթ մը իմաստ հանել (խորհրդաւոր ըլլալուն համար), հրապարակաւ կը խոստանամ եւ բաց պօնօ կուտամ որ, իրեն տանը տարեկան փայտն սւ ամուլը, սխտորն ու զահրէն, միան ու սապօնը՝ ես իմ ծախքովս հոգալէս ի դատ, Պէտլւք-Տէրէի բիւցան ալ փառաւոր եալը մը իրեն տրամադրութեան ներքեւ պիտի դնեմ:

ԱՀԱՐԱՍԻԿ ԲԱՆԱՍՏԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ո՛հ, երանելի՛, երկնց երանեալ էի այն ատենս Բայց աւա՛ղ, եզո՛ւկ ինձ եւ ամենայն հաւատացելոց եւ կաղաց եւ կուրաց եւ գոսացելոց:

Խթման առջի գիշերն էր, հազար հատին վաթսուն փարայ ուղեց. ափսո՛ս, սակարկութիւնս չյարմարեցաւ Գոնէ՛ չիլէ խալանդները պատրաստած չըլլայի Ոմանք՝ եպէ՛մ Կէօֆէն պիրապիր է, ըսին, այլք՝ աշլւնէօլին էզմէն յանձնարարեցին, եւ տակաւին ուրիշներ՝ առարկեցին որ՝ թռչնը 18ը հինգ անցած կը մեկնի:

Օ՛հ, ո՛հ, ա՛խ, վա՛խ.—Սաւարասառոյց եւ կորաքամակ աչքերս՝ եօղուռսին քեասէին հետ՝ պատասառք ու երիզապնդօք հետեւեցան անոր . . . այո՛. մինչեւ Պայրամ-Փաշա ետեւէս եկան ու ետ դարձան:

Հոսեցէ՛ք ուրեմն, ո՛վ աղի եւ սղպելի արցունքներ, այո՛, խռպաններ լեցուցէք: Իսկ դուք, ո՛վ իմ պանծաւեհ քթիս թէփէլէմէ աղբերակները. դո՛ւրս թափեցէք ձեր մեղրածորան պարունակութիւնը: Եւ դուք, օ՛հ, ո՛հ, թաշկինակ հասուցէք, չամաչը՛ր փոխեցէք, փիւռկաթիֆ առէք:

Ա՛հ, ի՞նչ կ'ըսեմ, եթէ՛րային եւ ըթռային բազկաթոռի մը մէջ ընկողմանած, կ'զգամ թէ աննիւթական էակներ՝ ոտքերս կը լուան. եղունգներս կը կտրեն եւ . . . մատամբօլէ պսակներով ու ետիւրչխանէ պատմութեանով կը զարդարեն զիս: Ո՛վ դեփիւռ, ո՛վ վարդ, ո՛վ սոխակ, ո՛վ Հազար, ո՛վ իմին խառթօփիլի պէս բամպուխս, թօմս պուլիլ ձագուկներուդ կէտտանին փրէնները քթուեմ:

Օ՛հ. բի՛ւֆ, ա՛խ, օ՛ֆ.—Այո՛, էմին էօնին բազկատարած է, զարգավաթը խրթ է աս տարի, Ղալաթա Խուլէսին ու Եանկըն Քէօշլին զիրար կ'ողջագուրեն:

Ա՛խ, վա՛խ, օ՛ֆ, ամանս Այո՛, եւ այո՛, ջրակապոյտ ծփծփանք, վէտվէտուն զլզլեակ, սիսեռախուով հեծեծանք, կը՛տ, կը՛տ, կը՛տ . . . կըտկըտա՛՛՛նք:

Եւ ահա, ո՛վ դժոխքդ դժոխոց, երանեալ է այր, որ այր է: Ի՞նչ կ'ըսեմ, ո՛չ ապաքէն գրեալ է թէ՛ քէօփէք մէմէսին պիւֆթէքը գերահրաշաճաչակ կ'ըլլայ, տղրուկին ետհնին՝ անմահական, իսկ սօղլուճան տօլմասին՝ մեծահամբաւ է՝ իբրեւ չքնաղ մէղէ մասթիքայի:

Ա՛խ, օ՛ֆ, բի՛ւֆ.—Այո՛, անմահութեան այն օթեւանն, ո՛վ դու ընտրեալդ, Յիսնակին պահքին էր, բաղմավաստակ եւ համեստունակ, ի՞նչ կ'ըսեմ. քու դադաղիդ շուրջը, Ձիթթէ հալուզներուն եղբրք եւ Ծակ քաւին այազման:

Օ՛հ, ո՛հ —Յուսածիծաղ դու վեհասանձ արշալոյս՝ որ վկայ ես անկաշառ՝ թէ ի՞նչպէս կը լուսնէի գիշերները եւ խահվալթըն միասին կ'ընէինք: Յիշե՛ս արդեօք:

Ա՛հ, անոր սքառփինին էօքճէն էր որ իբրեւ մանեակ կը կախէիր, իսկ ես, ախ, ա՛հ, ո՛հ, միտիտի կեղեւներուն վրայ տանչակոտոր՝ ստուերամած խափուխային շոգիովն արփչիւ՝ Մայր՝ Հաչիւս կը գրէի:

Աւա՛ղ, ափսո՛ս. եզուկ. ը՛հ. մը՛հ: Ո՛վ եթեր, ո՛վ լուսին, ո՛վ կէճէ սէֆա, ո՛վ իմ էքմէքճիւս չէթէլէն, ո՛վ դեփիւռ, Ո՛վ Հանըմէլի, այո՛, ի՞նչ կ'ըսեմ, ի՞նչ կ'ըսես, ի՞նչ կ'ըսէ: Ամէն:

ՏԻՇԷԿԵԱՆ

Յ. Գ.—Տարիներ առաջ, բանաստեղծական այս չքքնաղ գոհարս ֆոանտէրինի թարգմանելով՝ ողորմած հոգի Վիգթօռ-Հիւկօին զրկած էի: Այն ալ—լուսերուն մէջը պառկի—Բարիդի մէջ որչափ անուանի բանաստեղծ ու մատենագիրներ որ կան, ինչպէս Հոմերոս, Վոլթէյն, Բրոնտէ, Շանդէ, Մատամ-Անկօ եւն. եւն. աստեղ ամէնուն ալ զմայլելով ու յափշտակութեամբ կը կարգայ: Անոնք որ ըսես, մարդիկ ի՞նչ ըլլալին չեն գիտնար եւ ջերմապէս կը յանձնարարեն Վիգթօռ-Հիւկօի, որպէս զի իմ բանաստեղծս:

տեղծական հանճարիս համար իրենց անգնդսիրտ սքանչացումը եւ շնորհաւորութիւններն յայտնող գիր մը գրէ։

Ինչպիսիք, որ մէն ալ այն նամակը կը հրատարակեմ եւ այն ատեն, նոյն իսկ Վիգթօն-Հիւկօի վկայութեամբ կը համոզուիք թէ՛ իբրեւ բանաստեղծ՝ ի՞նչ անհուն եւ անսահման տարբերութիւն կայ եղեր Տիչէկեանին եւ Հազարին մէջտեղ։

ՆՈՅՆ

ԼԱՊՏԵՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

— Դ՛հօ . . . բարի իրիկուն միւսիւ Զիկ-զակի
— Եւ Աստուծոյ բարին բարեկամս . . .
— Դո՛ւք ալ թատրոն . . . բայց կանուխ չէ՞.
— Ժողովրդական զրոյցին նայելով շատ բազմութիւն կը յուսացուի, ժամու կնիկներս պէս կանուխ երթանք որ տեղ գտնենք։
— Բարի գրօսանք եղբայրս որ թարգմանի պօն ամիւզումս։ Անցեալ չարթուան յուսախաբութիւնս ինձ բաւական համարելով չեմ ուզեր կրկին ծաղու առարկայ ըլլալ ներեցէք լուցկի մը ունի՛ք սա լապտերս վառեմ . . .
— Բայց ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ, տես այս անգամ, լապտերները վառուած նուագածուաց խումբին ռէքլամը չէ՞ք լսեր, եւ հոն դիմող անհամար լոյսերը՝ որք մէկ մէկ հանդիսատեսներու խումբեր կը ներկայացնեն . . .
Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ, չեմ կարծեր եւ աւելին՝ կը յուսամ թէ Ժողովուրդը գոհ ընելու համար ոչինչ խնայուած է այս անգամ . . .
— Է՛հ, ես չէի ըսողը, երանի՛ թէ . . . գիշեր բարի։

* * *

Սկիւտարցիին ականջին դեռ կը զարնէ ընդ աղօտ Պաղլար Պաշիի թատրոնին բեմէն մեծ վարպետին՝ Մընակեանի մենախօսութիւնը։ Երբ Թշուառ ընտանիք մը անուն խաղին մէջ երախտն ու ալեւոր ծերուկը կը լացնէր իր յուզիչ չեղտերովը։

Այդ ձայնը, այդ թափոնը, խաղն ու յոյսը հալեցան բոցերուն մէջ, այն կիրառին երբ խաղողը կ'օրհնուէր . . .

Անցան այդ օրերը . . . խօլ յիշատակ մը թողլով Սկիւտարցիի թատերասէր հասարակութեան սիրտը եւ անչէջ կայծ մը դնելով չէնքին տիրոջը՝ Տաքէս աղայի հոգւոյն մէջ . . .

Շաբաթներ առաջ գիշերային ներկայացման մը երեւակայական իրականութիւնը ելեկտրական հոսանքի մը պէս կը դառնար հասարակութեան բերանները։ Բայց ո՞ր շաբաթը ո՞ր ամսուան մէջ, ի՞նչ խաղ . . . Վերջապէս, ալա պօնէօն, անցեալ Յուլիի 24, յարաթ երեկոյին ամէն շոգենաւէ ելողին ձեռքը մի գոռուաւոր թուղթ կը դնէին . . . Պատրանքը իրականացած էր, Մընակեան Զիֆիլիի պարտէզը Արդար ապաշաւը պիտի ներկայացնէր ամբողջ իր խմբին օժանդակութեամբ. հա-

զիւ թէ աւարտած էի ընթերցումս ահա անձրեւի մեծ-կակ կաթիլ մը ինկաւ ճիշտ Մնակեանի Մ.ին վրայ . . . Երկինք նայեցայ, օդը սեփ սեւ մթադնած էր։

Այդ երեկոյին խաբէական անձրեւի սպառնալիքն էր պատճառ որ տեղի տուաւ հարիւրաւոր բնտանեաց դարձին, առաջնորդուելով թուղթէ ֆէնէռիկէն եւ ողջունուելով ծաղու եւ հեգնական քրքիչներէն։

Անձրեւի պատճառաւ Մնակեան չէր եկած։ (Անձրեւը առիթն է, իսկ պատճառը, բուն նպատակը ինձի մութ է)։

* * *

(Դ՛հօ, միւսիւ Զիկ-զակի, դարձեալ ձեզի հետ, նոյն փողոցին, նոյն տեղը, նոյն նպատակաւ . . .)

— Այս անգամ գիտցածիդ պէս չէ խնդրը, Սկիւտարի բոլոր տունները գրեթէ մէկ մէկ գերեզմանաքար դարձան մութ ու ամայի, սա բաղմութիւնը տես, սոսո՞ք բոլորն ալ ետ դարձնելը դիւրին բան չէ, ալ այս գիշեր պիտի յաջողինք։

— Սուս, կեցիր նայինք կառքի մը ձայնն է . . .

— Եղբայր, ժամ երեքին մօտ է դեռ ո՞րու կ'սպասուի . . .

— Քա պարի իրիկուն ձեզ ետվումներս, Մնակ աղան հոս պիտի խաղայ եղեր . . .

— Տեղեկութիւն չունինք մայրիկս, մենք ալ քեզի պէս անոր համար եկանք ամա, քիչ մը համբերէ նայինք . . .

— Քա մեղայ թօփուխներս ճուր ինջաւ, քունս աչքէս կը վազէ կոր տահա ինչ խըտար կայնիմ. հիմայ ուր է նէ խօսօգները կը խօսին, մեղայ վայ մեղքիս, օյին իշինտէ օյին . . .

— Կրկին գիշեր բարի թատերասէր բարեկամս, ես մտադիր եմ սուն դառնալու. առաւօտուն խաղին մանրամասնութեանց կ'սպասեմ։ Շուտ մօրի որ տեղ գտնես։

— Բայց կեցիր բարեկամս տես կառքերու ձայն կայ . . . մօտեցան։

— Դուք կարծեմ կարճատեսութիւն ունիք, չէ՞ք նշմարեր մէջի մեծ շիշերը որք կը ցուցնեն թէ Ալէմտազիկէն կուգան եւ պաղ ու անուշ ջուր կը կրեն . . .

— Աւա՛ղ յուսախաբութեանս . . .

— Գիշեր բարի. մեր խօսակցութիւնը կը շարունակենք յաջորդ շաբաթ նորէն հոս, այս պարտէզին մօտ նորէն Մնակեանի չգալուն վրայ։

* * *

Իր Թիւյ տօքքէն տիւղովը հանրածանօթ Զիֆիլիկը լոյսերու մէջ ուղղուած էր այդ գիշերը։ Սկիւտարի հայ լայքը, յոյն լայքը իր ամբողջութեամբ կը փայլէր, տուններուն առջեւ, պարտէզին մէջ, ծառերու տակ, զոյգ-զոյգ, խումբ խումբ։ Ամբողջ մթնոլորտը բառֆիւմբի կը հոսէր։ — Ինկան հոտ — ինչպէս երգած է Յ. Ալիթարսիւլու սիրները թուրք ալա չիք, ոմանք մէկ մէկ պարտէզ կրեն լով իւրեանց պութօնիօին վրայ, ոմանք գիշերային քօստիւմներով (բայց կէճէին չի հասկնաք)։

Բոլորն ալ զարմացական ժպիտներով իջաբու նա-

յելով, մինչ անդին նուազածուաց ընտիր մամախոււմը մը (հոգաբարձական չի կարծուի) ցուռնայ կը զարնէր: Բայց ո՞վ է ունկնդիրը, որո՞ւն է այդ քրտնաթոր պոռչրտութիւնը . . . :

— Եկա՛ն . . . եկա՛ն . . . եկա՛ն (Մեսիան, կարելի է) ներս մտէք, տոմսակ առէք, նստեցէ՛ք . . .

— Ահա բազմութիւնը որ կրակէ փախչելու տենչով մը ներս կը խուժէ ու կը ցրուին հոս հոն, աթոռները մէկմէկու ձեռքէ յափշտակելով . . . :

— Ծօ թէլաշը ձգեցէք տէ գործը հասկնանք, ո՞վ եկաւ ինչ եղաւ, ժամը չորսն է, լուսցնե՞նք պիտի:

— Պապանձէ՛ . . . Ալիքսանեանը, Բէրտէճի Մուշնը իլէն թիւթիւնձի խամպուռիկը եկեր են, գիտես քի կընկան շաբաթ մը իլէն պատմա բէշ մըն ալ տեսայ կարծեմ քօլաճի Մարեամն ալ եկեր է . . . :

— Ծօ խելքի՞դ եկաւ. քօլաճին հոս ի՞նչ բան ունի:

— Հըթ՛ ի՞նչ ի՞նչ . . . սուրայա պիլէթ վէր . . . (չափ, չափ չափ) կը ծափահարեն:

— Նորէն չէքերը ճուրը ինկաւ, հայտեցէք, ֆէնէօի եաք ծօ պըճըրիկ . . . :

— Ծօ սըչան եկու նայիմ խեր ըլլայ . . . :

— Հիմայ կէս թախըմը եկան, Մնակեանն ալ պիտի գայ եղեր մէյմըն ալ տունէն դուրս ելլամ ըսելնիքն, վարտիքն բաշային վրայ կոխելով բուրցուցեր է, էյ մինչեւ որ տուն դառնայ տէ կարել տայ նէ վախթ կանցնի տէյի այս շաբթու չեմ կրնար գալ ըսեր է . . . :

— Էյ աս աղուոր օյին, աղէկ որ Ալիքսանեանին ալ ուշխուռը չէ փրթեր . . . :

— Պուալօ՛ Մնակեան, պուալօ՛ Ալիքսանեան, պի՛գ պի՛գ . . . հուռա՛, ձայները կը բարձրանան եւ հարկաւոր աւրու եւ էգ ամբողջ ըստ սովորականին կը դառնան, հայհոյանքներով ապականելով Ձիֆիլիի մթնոլորտը:

Ժամը հինգն է Տիֆլիսներն ու օրիորդներն իրենց փուտանին չի թափած, իսկ միւսիւ Ֆրուսը քլասներն իրենց պութանիէօի ծաղկեփունջին թարմութեամբը, իրենց լապտերին կը հետեւին: Պատրանքը, երկրորդ անգամ ըլլալով կը ծիծաղի Սկիւտարի Թատերասէր ոգւոյն եւ տղայական խաբէութեան վրայ:

Ձիֆիլիի սարտէղի նախորդ ոգեւորութեան ու փայլին հիմայ մութը կը տիրէ միահեծան, ատեն ատեն հեղնական մեղմ ոտը մը ձգելով դարցող հասարակութեան ականջին: Լատներները կը մարին, բեմը իւր դիմակը կանցընէ, հին վարագոյրը երեսին, ու հոն ներսը ընդհանուր հանդարտութեան մէջ քէսին առջեւ մէկը նստած է առանձին: Համբիշ մը՝ տէտէի եւ տէրալիի խոշոր համբիշ մը կը չըթչըթայ չոր մատներուն տակ: Հարիւր տիրհեմ. նոց չիշ մը եւ գաւաթ մը ջուր կայ իւր մօտը . . . : Կը խոյ՛ր այն, կը խոյ՛ր իւր բաղդին կենացը, կուռելով խղճի ձայնին հետ, որ համբերութիւն կը պօռար . . . : Խը մեց այդ մարդը իմեց ու ինկաւ սոսկալի քօշմասունքու մատներով հոգին . . . : Տաքէ՛սը . . . :

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ԳՍԻՍՈՒՑԻՆ ԿԵԱՆՔԷ

Ա Ն Պ Ա Շ Յ Օ Ն Ը

Թող ներուրի մեզ այս անգամ ուրուագծել դիմաստուերը այս ոչ-աննշան արարածին:

Ձնտաներես, նիհարակաղմ, տիտան-հասակ անհասուկ մարդ մըն է այս անձը. ներգամիտ է այնքա՛ն, որքան խորամանկ աղուէսը. գոռոզ է այնչա՛փ, որչափ հպարտ ճայը, վագրի մը չափ անգութ է, ռիտակալ է անապատի կենդանի նաւուն չափ, ապերախտութեան մասին, իժը իր քով դաճած մըն է, ուտող, ուրացող, ագգին շնորհիւ կ'ասլրի, միւս կողմէ ալ վար չմնար բամբասելէ օտարաց առջեւ, թերեւս, սիրելի ընթերցո՞ղ, քիչ մը արտասահման գտնես այս նմանողութիւնները, սակայն մի՛ աճապարեր, սպասէ պահ մը եւ անշուշտ պիտի համոզուիս յետագայ նմոյշներէն:

Ուսուցիչ է, լոկ պահեստի. իր մէթոտը անդրջինեղեղեան դրութիւն կը բուրէ. անտեղի նախապաշարումներով, արտաուոց առասպելներով եւ ի մի բան ծըթուած սկզբունքներով խճողուած. «պարտապանաց» — երկարավիզ-գլխի տէր մէկն է. իր խկ յայտնած վարկածներուն՝ բացայայտ գերակշռութիւն մը կուտայ, իր ուղեղին վրայ տարօրինակ համարում ունի. ահա անձնագովութեան մարմնացումը: Աս՝ Ոսկեգարու լեզուին իբր թէ հիացող, ամրապինդ կառչած է կործակող, դրաբարխառն ոճի մը, մինչդեռ եկու տես որ ո՛չ եկեղեցւոյ լեզուին, ո՛չ ալ աշխարհիկ գրականութեան հմուտ է. այս մասին եթէ մէկը դժբաղդութիւնն ունենայ իր կարծիքը իմանալ, յոխորտանօք կը պարծենայ իր հանրագիտակ-համայնաստիակ-խելապատակին վրայ. անհամբոյր բնոյթ մը ունի. հասարակ մահկանացուներու մատչելի չէ. ի մէջ այլոց օրինակ մը իր սառ սրտութեան. — Ժամանակի բերմամբ, մերթ ընդ մերթ կը յաջողի Ագգ՝ սաշտօններու գլուխ անցնել եւ ըստ հաճոյս դործել՝ ամէն ինչ որ իրեն յանձնուի. խակ ու հարեւանցի համոզումներու երեսէն. անցեալ տարի ալ, աղքատախնամ հոգաբարձութեան իբրեւ անգամ, իրեն կը տրուի (4) չորս օսկի բարեկենդանի աւթիւ հացակարօտ, աղքատաց բաշխուելու համար. երկար չընենք, նոյն գումարը վար կը դնէ երրորդի մը հետ ունեցած հաշւոյն փոխան՝ ահա անգթութեան տիպարը, որ մեղանչած է նոյն իսկ իր պաշտօնի պարտաւորութեան դէմ:

Իր սիրելի զբաղումներուն գլուխ գործոցն է խարդաւանանք կեղծիք եւ չարամտութիւն. աւատիկ վաւերական յարացոյց մը. — հերոս, Եգիպտոսի մէջ կը մեռնի Հալէպցի ագգային մը, որու ձգած հարստութիւնը ձեռք անցնելու համար ծառանգորդները գինք փոխանորդ կը կարգեն որ ըստ այնմ կ'երթայ յեգիպտոս, սակայն իսկութիւն գալով յանկարծ խորհուրդ մը միտքը կ'իյնայ սախմաստով. «աշխատութեան իբրեւ վարձք արդէն պիտի ստանամ 5 % , ուստի երթամ Հալէպ, բաժինս 10ի վերածելու» կը վերագառնայ հոս, հոգւով մարմնով կ'աշ-

խառնի իր յղացած գաղափարը իրագործելու (որովհետեւ մեծ հաւատք ունի իր մտածումներուն ու գաղափարներուն վրայ) սակայն ժառանգորդները նկատելով որ իր պայմանագրութիւնը այդպէսով ծաղրած եղաւ, ուստի պաշտօնագրով ըրին զինք. ահա ասոր վրայ չկար սարք-կութիւն մը որ չըրաւ:

Ահա աղանութեան եւ ընչաքաղցութեան վնասը, խեղճ ողորմելին իր բանգէտ խելքովը առջինէն ալ զըրկուեցաւ:

Ասոր չահատակութեանց եւ չարաչառութեանց շարքը ոչ սկիզբ ունի ոչ ալ վախճան. այս միակ պատճառաւ կը խնայեմ ընթերցողներուն թանկ ժամանակը:

Հալիւս 16 Յուլիս 99

ԶԳԱՅՆԻԿ

ԱՆԿԵՂԾ ԻՌՈՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Դէմքով հեռու եմ համակրելի ըլլալէ, չի պիտի ըսէի այս բանը, եթէ կեանքիս եւ աշխարհիս մէջ գտնուէր մէկը որ հակառակը հաստատէր. . . Բայց թերեւս դէմքիս անշնորհ մասը եւ հակակրելի արտայայտութիւնը չեղբանար եթէ բնաւորութեամբ անոյժ եւ քաղցր ըլլայի. ընդհակառակը եթէ օր մը ժողով մը կազմուի սահուցեալ ուկիանոսի—Սիպերիոյ խորէն սկսելով—ընդհանուր ներկայացուցիչ մը կարգելու համար, ես բարձրագուծ պիտի ներկայանայի, պիտի ըսէի «ե՛ս, ե՛ս միայն իրաւունք ունիմ այդպիսի արժանաւայել վարձատրութեամբ մը պատկուելու»:

Չեմ յիշեր կեանքիս մէջ ո՞ր եւ է օր մը, որ մէկու մը բարեւ տուած ըլլամ, կամ փոխադարձաբար ո՞ր եւ է մէկը ինձ բարեւ տուած ըլլայ. որովհետեւ այդ տեսակ անխոհեմ փորձ մը ընողը պիտի պատժէի ձեռքի սեղմումով մը, որ զինքը սառեցնէր ոտքին եղունգներէն սկսելով մինչեւ գլխուն վերի մասը:

Տունս հիւրեր ընդունելի եւ կամ ուրիշներու տուն այցելութեան երթալ, բնականաբար ինձի համար չեն. չեմ յիշեր նաեւ որ եւ է օր մը, որ մէկու մը որպիսութիւնը հարցուցած ըլլամ եւ փոխադարձաբար . . .

Տանս մէջ եթէ ծառաներ ունենայի—աղէկ որ չունիմ—անպատճառ պիտի չփոթէի ծնողքիս հետ, եւ ինչո՞ւ ունենամ քանի որ արդէն ծնողքս իբր ծառայ կը գործածեմ, հպատակեցնելով զիրենք իւրաքանչիւր քրմահանոյքներուն:

Մարդիկ զիս ո՞ր եւ է արհեստի, կամ ասպարէզի անյարմար դատած ըլլալով—եւ իրաւունք ունէին—բաւական տարիներէ ի վեր հայրիկիս քովիլը պարզ եւսմի մըն եմ. բայց առաւօտ եւ երեկոյ Դեպքէ՛ք + Լաւով կ'երթամ կուգամ, միշտ մէկ քանի լրագիրներու տրցակ մը ունենալով գրպանս. եւ եթէ պատահմամբ Էսպի մը հանդիպիմ, կարծեցնել կուտամ թէ մէկ քանի «հազարներու» հետ կը խաղամ. բայց իրականութիւնը սա է որ մէկ քանի հազար . . . Խաղախէ կուտի իսկ տէր չեմ (*):

(*) Խնդրեմ ասիկա մ'ըսեր, կ'երեւի թէ գլուխդ պատռած չէ. ասպ թէ ոչ տեսած պիտի ըլլայիր կուտերը:

Տանը մէջ 5 վարայ ծախք չունիմ, կ'ուտեմ կը խըմեմ, Կէֆ կը նայիմ, բայց եթէ 5—6 աթոռներու վրայ բռնուելու եւ Լէվնիք Էբալ կամ Էսթի Բօլդէ կարգաւ տեսնէք,—առանց բառ մը խի հասկնալու—մեր տանը պարտէզին մէջ, անպատճառ պիտի ըսէք, սա՛ դիմացի հորիզոնին վրայ գտնուող չէնքերը, ամբողջ սամարդուներ ըլլալու է. իրականութիւնը այն է որ տուն չէ, Գէֆ մը անգամ չինելու կարողութիւնը չունիմ:

Տանը մէջ շատ քիչ անգամ կը խօսիմ—հազիւ ամիսը մէկ երկու բառ—մայրս հետ խօսած ժամանակ,—խեղճ մայր—դողալ կը սկսի, միեւոյն բանը կ'ընեն նաեւ հայրս եւ քոյրերս, որոնք օր մը եթէ դիպուածով դէմքիս վրայ ժպիտ մը տեսնեն Գոլմուրի շափ պիտի ուրախանան, նոր երկիր մը գտած ըլլալուն համար, չեմ ուզեր զիրենք չփացնել:

Եւ եթէ տանը մէջ ամենափոքր բան մը հաճութեան հակառակ գտնեմ, հուր ու բոց, շանթ ու մորիկ կը տեղացնեմ ծնողքիս գլխուն, բայց եթէ ամէն բան ի կարգի է, դարձեալ չարաթը կամ երկու շարաթը անգամ մը այս սովորութիւնս ի գործ կը դնեմ, իրերը հաւասարակչիս վիճակի ք մը մէջ պահած ըլլալու համար:

Բայց կաղաչեմ, չեղաք սիրելի ընթերցողք, մէկէն իմէկ զարմանքի բացառանշութիւն մը եւ կամ սարսափի աղաղակ մը արձակէք, երբ ըսեմ թէ, այս ամէն պըժգալի յատկութիւններովս եւ նողկալի ձիրքերովս . . . կարգուեցայ. եւ հիմայ որ, այո՛ կարգուեցայ, վերոյիշեալ բոլոր առանձնայատկութիւններս իգործ դնելէ զատ, մէկ քանի աստիճան աւելի բարձրացուցած եմ, ծնողացս հետ խիստ վարուիս . . . կնկանս աչքը մտնելու համար. եւ հիմայ կնկանս հետ ձեռք ձեռքի դաշնակցութիւն մը կազմած ենք, . . . անդրսիպերեան արչաւախմբի մը մասնակցելու: Բայց անկեղծօրէն կը խոստովանիմ նաեւ որ, այս ամէն յանդիմանքները հօրս է, որովհետեւ եթէ երբէք օր մը մէկ քանի զոյգ «էլէ» եւ կամ կոնակիս մէկ քանի «ուլլա» գաւազանի հարուած գրոշմած ըլլար, անկեղծօրէն կը խոստովանիմ որ, շատոնց, մէկ կողմ ձգած ըլլալով գէշ ունակութիւններս, մտած պիտի ըլլայի, մարդ ըլլալու չըջանին մէջ, ուրիշ հիմայ փարսախներով հեռու կը գտնուին:

ՄԿԾ

ՍԱՆԱՍՍՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԺԹ. ՏԱՐԵՇՐՁԱՆ 1899-1900

Վարժարանիս ԺԹ. տարեշրջանը կը սկսի յառաջիկայ (1899) սեպտեմբեր 1ին: Նորեկ աշակերտաց մուտքի քննութիւնները տեղի կ'ունենան օգոստ. 30ին եւ 31ին, իսկ դասերը կանոնաւորապէս կը սկսին սեպտ. 1ին:

Թոշակաւոր աշակերտաց ընդունելութեան պայմաններուն եւ այլ տեղեկութիւններու համար, ծնողք կամ պաշտպանք կրնան այժմէն դիմել Վ. Պոլիս Ազգ. Պատրիարքարանը եւ կամ ի Կարին վարժարանին տեսչութեան:

Յառաջիկայ տարուան համար ձրիաւարժ սանուց ընդունելութիւնն արդէն կատարուած ըլլալով, այդ մասին ո՞ր եւ է դիմումառանց հետեւանքի պիտի մնայ:

Կնիք տեսչութեան

ՍԱՆԱՍՍՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՊՈՐՏ ԵՒ ԱՇԽԱՅԺ

Տան մը մէջ:

—Գէորգ, զաւակս, պախալը կէնէ եկաւ փարա ու զեց:

—Շաբաթ օրը թող գայ, ըսէիր:

—Անանկ ըսի. ան գնաց՝ սախան եկաւ:

—Անոր ալ չարաթ եկու ըսէիր:

—Անոր ալ անանկ ըսի՝ խասապին ալ:

—Աղեկ ես ըսեր:

—Իրիկուան տէմ էք մէք ընէն եկաւ:

—Շաբաթ օրը ըսինք ա՛:

—Ես ալ անանկ ըսի . . . հա՛ պիտի մոռնայի, առտուն անտեսը ըսաւ քի չօճուխին համար դպրոցէն հաֆթալը ըսը են:

—Հաֆթալը ըսածք չարաթ օրերը կ'առնեն:

—Ըսի նէ՛ 10 չարաթական եղեր է ըսաւ. ան աւալը իս կաղճին եկաւ. անանկ առակեց, անանկ առակեց քի . . .

—Բաթը ըստն ի՞նչ է. չարաթ օրը թող գայ բարան առնէ:

—Մէյտանի քէօմիւրճիին ալ տալիք ես եղեր:

—Ձաննըս, քանի մը դրուէ կ'ուղէ:

—Աման զաւակս, ան պէլալը մարդուն ծառքէն իս աղաւթէ:

—Մայրիկ, աս չարթու ամէնքն ալ կը մաքրենք:

—Ճանըմ օրթաթի, աս չարթու չըմնտըֆէտին բիւն. քօն պիտի քաշուի:

—Ձէ, ինչէն հարցուցիր:

—Սանքի աս պարտքերը հաֆթալը թող մաքրուէ լիք բան չէ տէ . . .

—Դուն անհոգ եղիր, չարաթ օրը կը կարգադրենք:

—Ձաւակս, ամէն ատեն խօսք կուտաս, չարաթը գալուն պէս չունիմ կ'ըսես կոր:

—Ասկէ ետքը չունիմին տեղը հարաբա կ'ըսեմ:

—Հա ամա, անոնք ալ վաղը մեզի կ'ըսեն հաբարան:

—Անհոգ եղիր, անոնք ասուշ մարդիկ են, կէնէ կուտան:

—Ապուշ են մի՛ . . .

—Անանկ է ես, քանի որ աշխարհիս մէջ կայ ապառիկ տուող ապուշ մը, անպատճառ իր դէմը պիտի գտնէ անկուտիւրար ուտող աշխարհ մը:

ԲԻԿՄԱԼԻՈՆ

ԱԼԱՅԲԱՆԿԱ Ե

—Տասնընգ տարեկան տղոց գինետուն յաճախելը, ալաֆրանկա է:

—Աղջկանց սիկարա խմելը, ալաֆրանկա է:

—Ձաւկին՝ հօրը դիմացը ոտքը երկնցնելով նստիլը, ալաֆրանկա է:

—Երիտասարդ վարժապետի պաշտօն չտալը, ալաֆրանկա է:

—Տնօրէն եմ բսելով, գլխուն մազերը երկնցնելը ալաֆրանկա է:

—Կէտիկ-Փաշայի Թաղ. խորհրդին աճուրդով՝ ուսուցիչ ընտրելը, ալաֆրանկա է:

—20էն վեր տարիք ունեցող օրիորդաց կարճ ֆիստան հագնիլը, ալաֆրանկա է:

—Ձախ ձեռքով ճաշելը, ալաֆրանկա է:

—Եկեղեցւոյ մէջ մէկ ձեռքը գրպանը եւ միւս ձեռքը պաստօնով կենալը, ալաֆրանկա է:

—Մագրիգիւղի հոգաբարձութեան տեսչին՝ դիմացը շաբաթ «էլա՛» բռնելով կենալը, ալաֆրանկա է:

—Կիրակի օրերը «էլա՛» թաղ. աղաներուն տունները մէկիկ մէկիկ պտըտելով խորհրդարան հրաւիրելը, ալաֆրանկա է:

—Նորընծայ վարժապետներուն տունէ տուն իրրեւքահանայ հովուելը, ալաֆրանկա է:

—Քահանաներուն՝ իրենց եկեղեցիէն շատ հեռու բնակութիւն հաստատելը, ալաֆրանկա է:

—Երանց իրենց ամուսնոյն առանց ածականի տնունը տալը, ալաֆրանկա է:

—Մագրիգիւղի Թաղ. խորհրդի անդամներէն ու մանց հրաժարելէն վերջը դարձեալ խորհրդարան մտնելը, ալաֆրանկա է:

—Թաղ. խորհրդոյ անդամակցութիւն չունեցողներուն կիրակի առաւօտ Միխալին կապինօն, «էլա՛» ընէլէն վերջը, խորհրդարան երթալ թաղային գործերու խառնուելը, ալաֆրանկա է:

—Երկու պաշտօնէի համար ամբողջ ուսուցչական խումբը հրաժարեցնելը, ալաֆրանկա է:

—Երկու Գաբուր վարդապետին՝ քարոզի տուն փոխանակ աւագերէցը գաւաղանը ձեռքը տալու ինչն անդին տալին փոխանակէն վերջը լուսարարին հոն է պօռալը, ալաֆրանկա է:

—«Բարի լոյս»ի դէմ փոխանակ Աստուծոյ բարին ըսելու բարիլոյս ընելը, ալաֆրանկա է:

—Եկեղեցիներէն խօսիւնները վերցնելով տեղը գանեւիս չարելը, ալաֆրանկա է:

—Պարապ պտըտող ուսուցչի մը՝ անոր ասոր պաշտօնը խելելու համար միջում մը պիտի առաջարկեմ ըսելը, ալաֆրանկա է:

—Առանց «Հայր մեր»ի կամ խաչակնքելու ճաշի սկսելը ալաֆրանկա է:

—Ննջեցեալ մը առանց եկեղեցի տանելու ուղղակի գերեզմանատուն տանելը, ալաֆրանկա է:

—Ննջեցեալ մը երկու անգամ տանը առջեւէն անցընելը, ալաֆրանկա է:

—Օրիորդներուն հովանոցի տեղ պաստօն գործածելը, ալաֆրանկա է:

ԴԲԱՄ-ՆԻՇ

ՆՈՐ ՔԵՐԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ի պէս հայ ուսանողաց

ԳԻՆ 60 ՓԱՐԱՅ

Պ. Պալէնց, Դրավաճառ-Հրատարակիչ

ՆԱԿԱՐԱԾ

Մայրիկ, հացագործը եկաւ:

— Կայնէ քա սըվոր աշկին մէյմը երեւամ, զէրէ 2—
3 օր է քի բերած հացը բիւթիւն խմոր է: Հաճի աղ-
բար, հաց մը տուր նայիմ:

— Տամ տիւտիւ հանում, հիւրիւմմէ:

— Ասիկա խմոր է. պաշխա մը տուր:

— Քուլլին մէկ է:

— Սա թարաֆը մո՛ւկն է կ'երեր, ի՞նչ է եղեր:

— Քօրական (քիւրէկ) կօթն է մտեր:

— Բա ճանրմ, առ ամէն օր մեղի խմոր հա՛ց պիտի
կերցնես:

— Քուլլին մէկ է ըսինք ա՛:

— Մեղայ տէր իմ Աստուած, առ քիւրէկ մօխիւրդ
պաշխասիին տար կլլեցուր. իրեք տարի է պիր տիւզլյէ
բարաս կառնես կոր:

— Դամմանքդ ալ իրեք տարի է հաց կուտես կոր:

— Զէ՛, չէ՛, արթըն առ մէկ երկու օրուան բերած
հացերդ բիւթին խմոր են:

— Քէրէմ արէ տիւտիւ հանում, մի՛ պոռար:

— Մեղայ ինչու չպիտի սրում, հախ չունի՞մ պոռա-
լում:

— Շիտտակ է, չորս օր էսաջ չէթէլէն լեցեր էր նը՝
հիչ խօրաթա մի չէիք աներ, էրկու օր է՝ ուր 25 զըշի
թէսլիմաթով չէթէլէն քնչլյ մի թէնչլի արիք ա՛, հը-
մայէկս տէր Բարթամին ողաթափին պէս լեզիւդ էրլըն-
ցեր է:

— Էյ սանքի ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Ըսել կ'ուզիմ ուր՝ առ խոսուած՝ չէթէլէին պօջը
էրկնցած ատենը ըսես զէրէ ան ատեն խմորն ալ կու-
տիս, քէրէլին ալ:

* * *

Ռուսերը ու Ռումէնները շատ հաւատացեալ են. ե-
կեղեցիի մը առջեւէն անցած ատեննին գլխաբայ կը
խաչակնքեն. չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրեր սովորու-
թիւն ունին պահք բռնելու. տաաղակներն անգամ այս
պահեցողութիւնը կը յարգեն:

Օրինակ մը.

Անցեալները Ռումանիոյ ն . . . քաղաքին մէջ երեք
աւաղակներ՝ տօնավաճառէ վերադառնալու վրայ եղող
մարդ մը կը ոսպանեն, անոր պայտասալը գողնալու հա-
մար՝ օրուն մէջ դրամ կայ եղեր, ու ձերբակալուելով կը
ներկայացուին պատժական ատենին:

Հարցախնդր.— Ա՛լ հասկցուեցաւ թէ՛ դուք էք այն
մարդուն սպանիչը. ուրեմն ըսէք տեսնեմ, շաբթուն ո՞ր
օրը գործեցիք այս ոճիրը:

Ոճրաբաններէն մէկը.— Ես, տէր իմ, լաւ չեմ յիշեր,
բայց կը կարծեմ թէ՛ հինգշաբթի էր:

Երբեք.— Ո՛չ, ո՛չ, այն օրը ուրբաթ էր, վասն զի
սպանալին պայտասակէն խաչած հաւ մը ելաւ, ու թիւե
ևս շատ սնդեցի որ նստինք ուտենք, բայց ասոնք ար-
գիւեցին, ուրբաթ օրը պահք է ըսելով:

Երբեք.— Եւ՛ չարաթ օրն ալ չի կրցանք ուտել,
վասն զի . . . ձերբակալուեցանք:

(Կը տեսնէք, Աստուածաբան քրիստոնեաները, ո-
րոնք մարդասպանութիւն կ'ընեն, բայց պահք ըլլալուն-
պատճառաւ խաչած հաւը չեն ուտեր):

* * *

Տօթթօ՛ր, կը կարծէ՞ք թէ՛ ծխելը վնասակար ըլլայ:

— Անշուշտ, բարեկամս . . . վնասարաններէն դատե-
ցէք. անոնք որ չեն ծխար՝ լաւագոյններն են:

* * *

Վերոնիքա հանրմ, բան մը խմացանք, էյ բէք խըն-
դացինք քրօջդ աղջիկը Հոսթիցան նշաներ էք եղեր,
իրա՞ւ է:

— Այո՛, իրաւ է, տառօսը չիֆթէներուդ, նէմզու-
րին, Տիւրիհիցային, հէմէն պօյերնին սիրեմ: Խօսքը մէ-
ջերնիս, փեսացունիս քիչ մը տարիքօտ է՝ ամա, աչքեր-
նիս գոյեցինք լմնցուցինք:

— Բէք աղէկ էք ըրեր. պաղի պաղի անանկ պիշիմ-
սիդ բաներու համար աչք գոցել պէտք է:

* * *

Դարձեա՛լ սօլոր մըն ես կերեր, անպիտան, պոռաց
բարկութեամբ հայ մրգավաճառ մը իր աշակերտին:

— Ո՛չ վարպետ, ես չի կերայ:

— Ծօ նզովից ծնունդ, սո՛ւտ ալ կ'ըսես կոր. նայէ՛,
կուտը գետինը կը կենայ:

— Ուրեմն կը կրկնեմ թէ՛ ուտողը ես չեմ. օրովնե-
տեւ երբոր ես ուտեմ, միշտ կուտերը մէկտեղ կը կլլեմ:

* * *

Ճաշարանի մը մէջ:

Յաճախե՛ք.— Պարոն տնօրէն, վստահութեամբ կ'ը-
սեմ թէ խոհարարիդ փոխած էք:

— Ինչէ՞ն հասկցաք:

— Ուրիշ ատեն ասուրին մէջէն ճերմակ մաղեր կը
գտնայի, իսկ հիմա սեւ:

* * *

Երկու մտերիմ պարոններ, որոնցմէ մին ծխամոլ էր,
իր սիկառը բարեկամին քթին մօտեցնելով կը հարցնէ:

— Սիկառս ի՞նչ կը հոտի:

— Խոզի մաղ:

— Ա՛, ներեցէք, կարծեմ թէ՛ մօրուքնիդ այրեցի . . .

ԲԻԿՄԱԼԻՈՆ

Պ Ա Տ Ա Ռ Ի Կ Ն Ե Ր

Հանճարալիցն խելօք Դաւիթ կը պնդէ թէ՛ Կրնայ՝
Սալարուրեայով Կեսարիա երթալ:

Բուրդը մարտին ցանել յաւնիսին հնձել:

Աղէ՛ դաշտերը սղպեղով ոռոգել:

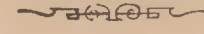
Ջորին հողովածին ընել (փորձը իր վրայ կատարած
ըլլալով):

Հաւկիթը երկու ծայրէն ափերուն մէջ սեղմելով՝
կոտորել:

Ձիւնը ներկել:

Կաթը կասկարա ընել:

Ձմերուկէ բիւաֆ չինել:

ՀԱՐՅ-ՊԱՏԱՍԻԱՆ

- Դրամ չափելու էն կտրուկ ճամբան ի՞նչ է:
- Բանտարկութիւնը աչք տանել:
- Համր մարդիկ ի՞նչի կը նմանին:
- Սուկիչ չունեցող լօքօմօթիֆի:
- Թշնամիէ՞ք վրէժ լուծելու համար ի՞նչ կ'աւզէիր

ԸՆԼՈՒ:

- Խայթիչ լու մը:
- Բարկութեան անբաժան ընկերը ո՞րն է:
- Հայհոյութիւնը:
- Եր ծառերը 12 ամիս պտղատու են:
- Բարւոյն ծառերը:
- Ծեր կիները ինչի՞ կը նմանին:
- Հին սճով յորինուած դասագրքերու:

Ատանա

Պ. Ս. Ո.

«ԾԱՂԻԿ»-Ի ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՄԱՔՐԻԳԻՒԻՒՂ, 1 Օգոստ.— Թաղ. Խորհուրդը խմբովին հրաժարեցաւ ապօրէն միջամտութեանց պատճառաւ:

ՆՈՅՆ, 2 Օգոստ.— Գանձանակի մասնախումբը՝ հոգաբարձութեան անգամակցութենէ դադրեցողը ներկայացուցիչը, նոյնպէս նաեւ ամսական 300 դրշի դպրոցական նպաստը:

Կարմիր այտը երեսը տրեւին դարձուցած, նոր նոր խառնակութիւններու տեղի կուտայ:

ԳՈՒՄ ԳՄԲՈՒԻ ԳՈՒՐՄ, 2 Օգոստ.— Նախորդ թաղ. Խորհրդոյ դանձապես՝ ներկայ թաղ. Խորհրդոյ քառնադպիր և ապագայ թաղ. Խորհրդոյ մըխթար՝ հաճի աղան որոշած է ուրբով դըլխով Գում Գաբուի Դրսի թաղականութեան յաւիտենական անգամը ըլլալ:

[Հաստատու յամից 1852]

ՏՔՐ. Ս. ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Թ/ւ 396, Մեծ - Փողոց Բերա

(Եանիի Գարեջրատան վրայի յարկը - Ֆիլդ Զըպուգ-Ֆեանց դէմ)

Կատարելագործեալ գործիքներու միջոցաւ ամենա-սաստիկ ցաւած աղաներն մէկ անգամէն կը լեցուին, ցաւով դիմելու եւ բուժուած վերադառնալու պայմանաւ:

Նորահար եղանակաւ, նաւթ, ճաշակաւոր եւ դիմացկուն արհեստական աղաներ կը պատրաստեն, յար եւ նման բնականի, դէմքի ձեւաւորութիւն ըստ տարիքի, ծամողութիւն, եւ ազատ արտասանութիւն երաշխաւորեալ:

Բերնի հիւանդութիւնք կատարելապէս կը բուժուին, ինչպէս նաեւ թմրեցուցիչ դեղերու, եւ ամենակատարելագործեալ աքցաններու միջոցաւ առանց ցաւի ատամ-նանախուծիւն:

Յ. Գ. Զմեռները կիրակի օրերն ալ, (մինչեւ կէս օր), ինչպէս նաեւ ամէն օր, (մինչեւ կէս գիշեր) հիւանդ կ'ընդունին Բերայի գործատեղին:

ԱԶԳԱՅԻՆ

O O O O O O O O O O

ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. Պատրիարք Հայրը անցեալ չորեքշաբթի օրուան Գաղ. Ժողովին ծանայց կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան կատարմանը համար իր կողմէ կատարուած գործողութիւնները:

Ն. Սրբազնութիւն գիր մը ուղղելով Գատա-կան նախարարութեան հաղորդած է թէ Խառն Ժողովը չնորհակալութեամբ տեղեկացած է որ Վեհ. Կայսրը հրամայած է կիլիկիոյ կաթողիկոսա-կան ընտրութիւնը կատարել, անցեալ ընտրու-թեանց յար եւ նման եղանակաւ. ուստի խնդրած է որ Հայէպի և Ատանայի կուսակալութեանց հարկ եղած յանձնարարականները տրուին, որպէս զի Տ. Սահակ եպիսկ. Ատանա երթալով, ըստ օրինի ձեռնարկէ ընտրական գործողութեանց:

ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ՎԱՐԱՐԱՆՔ

ԲԱՆԿԱԼԹԻ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՐԵՂԱՆ

1 ԱՌԵԻՏՐ. Վարժարանի մէջ աշակերտք կ'ուսանին վասաւականութիւն, գործնական ուսմունք, գիտու-թիւն եւ լեզու:

2. ԱՐԶԵՍՏԱՆՈՅԸ 15-20 տարեկան տղաք, մէկ տարուան մէջ, կ'ուսանին կանադործութիւն, ատաղձ-գործութիւն:

3. ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ Վարժարանին մէջ աշակեր-տուհիք կ'ուսանին լեզու, կենսական ուսմունք, գիտու-թիւն եւ ձեռագործ:

4 Ա. ՈՒԵՍՏԱՆՈՅԸ ձրի կ'ընդունուին նախակրթա-կան ուսմունք ձեռք բերած օրիորդներ, որոնք պիտի ու-սանին կար, ձեւ, գլխարկ կապել, գորգ շինել եւն. (Քիչ շատ աշխատիլ կրցողներուն օրական կամ ամսական կը տրուի տեսչութեան կողմէ):

5. ԿԻՒՄՆՍՈՐԵԱՅ Վարժարանը գրադրութեան եւ վաճառականութեան հետեւողներ, 2 ամիս մէջ, (կի-րակիի օրեր 3 ժամ զբաղմամբ) կ'ուսանին, վաճառագի-տելիք, տոմարակ. եւ հաշուագիտութիւն:

Մանչոց վարժարանին մէջ այս տարի աւանդելի լե-զուներն են, հայ. օսմ. ֆրանս. գերմ. եւ անգլիերէն:

Աղջիկներն ալ հետզհետէ պիտի սորվին այս լեզու-ները:

Սոյն վարժարանաց վերաբացումը եղաւ օգոստ 2ին Գաւառացի դիշերօթիկ ուսանողները ամենէն ուշը սեպտ. 1ին հասած ըլլալու են վարժարան:

Ասկէ աւելի տեղեկութիւն ստանալ փափաքողք հա-ձին դիմիլ Առեւտր. վարժ. Բանկայի Իճատիէ փողոց:

Հիմնադիր-Տնօրէն

ՅԱԿՈԲ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կը հրաւի-րենք Էքիթապ ապահովագրական ընկերութեան ծանուցման վրայ, զոր հրատարակած ենք վերջին երեսին մէջ:

Է Բ Ի Թ Ա Պ Լ

(ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՅ)

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԱՄԷՆԵՆ ՀԱՐՈՒՍՏ ԵՒ ԱՄԷՆԵՆ ՀԶՕՐ

Կեսանքի Ապահովագրական Ընկերությունը

ԵՐԱՇԽԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄՍ ԳԼՈՒԽ

ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ 339 միլիոն ֆրանք

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՅԻՉ ԹՈՒՐԲԻՈՅ. ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ Պահյե Գաբու, Անանիասի խան

ՍԵՂԱՆԱՌՈՐԲ.—Լոնսոն, Անգլիոյ Պանֆա.—Բարիզ եւ Կ. Պոլիս, Գրէսի Լիօնէ

Ի Ս Կ Ա Կ Ա Ն Ա Ր Դ Ի Ի Ն Ք

Ապահովագրական երկու նոյնատեսակ մուրհակներու Է.Բ.Ի.Թ.Ա.Պ. և Անգլիական ԿԻԵԱՄ ընկերութեանց կողմէ արուած:

15 տարուան խառն ապահովագրութիւն
կնքուած 1884ին

Անգլիական ԿԻԵԱՄ ընկերութեան կողմէ:

15 տարուան խառն ապահովագրութիւն
կնքուած 1884ին

Ամերիկեան Է.Բ.Ի.Թ.Ա.Պ. ընկերութեան կողմէ:

Ապահովագրեալին անունը, Ա. Ժ. Ժ. Ռ. արհեստագործ Ի Պրիւքսէր:

Տարիք 34

Ապահովագրեալ գրամագլուխ 30,000

Տարեկան ապահովագրին 2,064

Վճարուած ամբողջ ապահովագրինը 30,960

1899ին ԱՐԴԻԻՆՔԸ

Ապահովագրեալ գրամագլուխ 30,000

Կուտակեալ շահաբաժին 4,086

Ապահովագրեալին վճարուած գրամ 34,086

24

30,000

2,046

30,686

30,000

8,958

38,958

Տարիք

Ֆր. Ապահովագրեալ գրամագլուխ

» Տարեկան ապահովագրին

» Վճարուած ամբողջ ապահովագրինը

1899ին ԱՐԴԻԻՆՔԸ

» Ապահովագրեալ գրամագլուխ

» Կուտակեալ շահաբաժին

Ապահովագրեալին վճարուած գրամ

ԾԱՆՈԹ.—Վերոյգրեալ բաղադրութեան սկներէ կը տեսնուի որ, միևնոյն տեսակ ապահովագրութեանց համար, եւ ապահովագրեալ միևնոյն 30,000 Ժրանի րամագլուխին համար, ապահովագրութեան պայմանաւոր ըրանաւոր, ԿԻԵԱՄ՝ որ անգլիական ամենագորտնոր ընկերութիւններէն մին է, իրեն ապահովագրեալին միայն 1086 Ժր. շահաբաժին մը կը տա Ե վճարել. միևնոյն Է.Բ.Ի.Թ.Ա.Պ.՝ միևնոյն 15դ տարուան վերջը, իր անգլիացի մրցակցէն աւելի քիչ ապահովագրին տեսակ ըրանաւոր հանդերձ, 8958 Ժր ի խոշոր գումարը վճարած է իր ապահովագրեալին իրեն կուտակեալ շահաբաժին. եւ սակից զայն, նկատելի կէտ մըն ալ տա Ե որ, Կրէշաւ, ուրիշ Ժրանական ընկերութեանց նման, իբր շահաբաժին ոչ Թէ 100ին 30ը, ալ 100ին 90ը կը տա Ե իր ապահովագրեալներուն.

Այս ամենաճիշդ եւ բացարձակապէս անհերքելի Թուանշաններով առաջ բերուած արդիւններուն առջեւ աւելորդ պիտի ըլլար նոր բացատրութիւն մը աւելցնել.